

34880

Б. ІВРАВЦІВ

**ПІД
ЧУЖИМИ
ЗОРЯМИ**

Брак
10.04.92г.
Мин

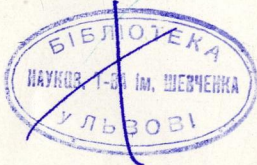
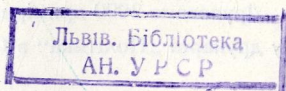
ПІД ЧУЖИМИ ЗОРЯМИ

34690

БОГДАН КРАВЦІВ

ПІД ЧУЖИМИ ЗОРЯМИ

(ОКТАВИ)

БЕРЛІН — 1941

Ш5(2-Уи)5-65Я44

В-во: Богдан Юрій Кравців, Берлін В. 50.
Обкладинка роботи Проф. Роберта Лісовського.
Друковано 2000 примірників
у друкарні „Політика“ в Празі.

Львівська державна
наукова бібліотека

№ 2970

Мойй Сольвейг під ялинку
у Свят-вечір 1941.

I.

ЄВШАН — ЗІЛЛЯ

*„А про красу заквітчаних долин,
Про любі серцю комиші і хащі,
Про те, як пахне на межі полин,
І про вигнання долю злу й пропащу,
Який не баче рідних луговин,
— За мене ще майстерніше і краще
Вам оповів би половецький хан,
Якому хтось дав нюхати Євшан.“*

Юрій Клен: Прокляті роки.

Не дні, не місяці — пливтимуть роки
Під зорями чужими! І далінь
Просторів міряних, доріг широких,
Городжених безвітряних долин —
Терпкою горечю чужих уроків
Нам думи й кров обмáрить, як полин...
Того ж — пробачте — посмак той терпкавий,
Що ним навіяні оці октави!

„То „Чумаків“ солодкий восьмистих
Сп'яняв мене в юнацькі дні колишні,
Розквітлі щасним чаром днів простіх
І слів сопілчаних, як цвітом вишні.
— Коли ж „Проклятих років“ час настиг —
Над вина молоді, дурманно-пишні,
Над строф дзвінких розмоленість ясну —
Терпку я славлю стиглість полину.“

Це так — давно, колись — ще в Ріднім Краю
Мене наврочив чар витких октав,
Та ла́ду їм уже ж не пам'ятаю...
Одну з них тільки якось пригадав —
Цю другу — тут. Так хай же лають, чи не лають —
Я вплив її в поему цю, та ж прав
На те я нині: це ж її єдину
З октав колишніх всіх доніс в чужину.

І не гадав торік, як через Сян
Я на́встріч дням недові́дним бр́одив,
Кидаючи навсоння запа́шне полян
І юности замріяні горóди,
Що кришка слів — як зілля те Євшан —
Незримим чаром рідної уроди
І ту́тою калинових мостів
Вплететься так нега́дано в мій спів.

То ж хай же ще нераз в оці октави —
У гірчавінь настиглу полину́ —
Вплітаються промінням золотавим
Раптові спогади про мить ясну,
Як Рідний Край, про щасні і ласкаві
Далекі дні! — Не кину, не мину
Ясних гостей, їх любої гостини
В той час — як серце прóзимінню стигне —

В ті дні — як гірко, зимно й холоднó
Самоу на чужині — як набридне
Дешевих слів і покликів вино —
Як зломізерні емігрантські злидні
Гризтися стануть, як щурі, — й данó
Нам буде і брехню і глум і бридні
І їдь єхидну, зради ржавий ніж,
Сприймати від одурених невіж!

То ж може спогади оті далекі
Змережані в тремку барвисту нить
Навсоння рідного — немов лелєки —
Над нами пролетять — і щасна мить
Вагітна пошумом їх крил і клекіт
Невтишний їх — нам чаром полонить
Злодарні думи й серце перевите
Троюдним ядом чвар несамовитих...

І може в глибах стьмарених очей
Займеться зразу полум'я багряне —
І прибагом нестримним в мент оцей
У жили кров розжівріла нагряне:
Порватися! ... бігти туди і — як Антей —
Припасти до Землі!... І нездоланним,
Могутнім — як Вона — устати знов
І хрест нести, що нам його дано!

Вона ж — Земля — нам владарка єдина
І мати снів і нашої яви!
Та й кожна щасна і трудна година
Уже ж у нашій, як в Її крові...
Простить ачеї Вона блудного сина
І гріх його, що в бурю й буревій
Лишив Її напризвіл, на поталу
Ненатлого, зненависного валу...

Сімома врізами кривавих ран
Несемо ж в серці зморене обличчя
Отчизни нашої — Її, що бран
І кігті загібу щого галиччя
І в'їдливий, нанозливий дурман
Змогти наважили... Зове нас, кличе
І вабить безпересталь — як синів —
То піснею, то тремтом ніжних слів!

То ж — Їй, що зично так, що безустану
Приводить нас до себе в світ ясний,
Що рідним словом, як данням Євшану
З чужого одчаровує, — то Їй:
Всі пориви, всі думи й доостанню
Краплину крови — в спів нескладний мій,
В октав хвилястих недоладні рими
Хотів би я вплести — під зорями чужими...

У кру́зі їх, під одляск збройних лун
Ти проведи, надхни мій спів, Бояне!
Дай зваги нам торкати срібло струн
Про Землю Руську, що за шолом'янем...
Налий слова, мов яру прорість врун,
Привієм вітру яросним, духмяним,
Щоб над розливом зим чужих і мли
Невгасним сяйвом рідних зір цвіли!

II.

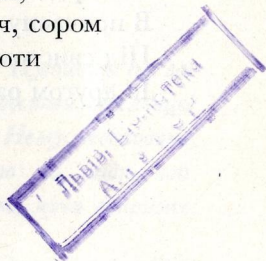
ОЛЕНІ РЕВУТЬ

*„Лише Кончак дочку свою вродливу
Причарувати бранця намовля,
І чорну пристрасть, вільну і зрадливу,
В чужих піснях вже почувая я.“*

П. Филипович: Простір.

Одходять в далеч Татри срібноризі,
 Як буйні дні недавніх зривів, зваг,
 І вже по глинчастім, дряглиннім низі
 Валами котить каламутній Ваг.
 І в млі тепличній запашній і сизій —
 Здавалося б — знаходить кожен, що прибаг:
 Спочинок, дні дозвільної догоди
 По днях тривожних змарги і негоди.

То ж не один ще вчора — десь ген-там
 Понад Дністром, над Бугом, чи Опóром
 Виходив з нетрів на́встріч ворогам
 Із зброєю в руках... І, стерши в порох
 Ворожу забрідь і чванливий гам,
 Вбачав — ликуючи — їх розтіч, сором
 І смертним жахом скривлені роти
 Запеклої, ненатлої бути...

І неодному ще в очах рапто́ві
Кошмарні блиски, обмари тих днів,
Коли — як покруч злий — в пожарах, крoві
Польща сприймала помсту, кару й гнів.
Коли про волю він — наготові
Зустріти смерть — і мріяти не смів,
І тільки, поглядаючи крізь ґрати,
Жалів, що марне треба помирати...

Без зброї і без бою... Й не один
Нераз здригає раптом поневолі,
Згадавши жах одчайних тих годин,
Як з лав, на безвість ведених, десь в полі,
Чи серед лісу гоном гнав туди —
В причаєну звабливу гущу волі —
Під свистом куль — в рови, в хащі яруг
Із другом раненим, прикованим до рук...

IV.

СЛОВО ПРО ПОЛКОВНИКА

„Ярославна рано плачеть въ Путивль на забралъ а ркучи: Свѣтлое и тресвѣтлое слѣнце! Встѣм тепло и красно еси. Нему, господине, простре горячую свою лучю на ладъ вои, въ полъ безводнѣ жаждею имъ лучи съпряже, тугою имъ тули затче?“

Слово о полку Ігореві.

Так важко нам — в Берліні, чи в Гамбурзі,
В Брюссель, чи в Римі, чи бозна́ де ще
Тривати нині в зір чужому крúзі! —
Та несказанно важче, боляче́
І сльози і слова ковтати, Друзі,
Збагнувши суть роківаних речей,
Жорстоку правду слів у гореч повних,
Що був єдиний в нас — один Полковник!

Як гірко ж, про́клято цей хрест нести
Сьогодні нам, ще й — тут! То ж ніби вчора —
Здається ось — як звіти ми й листи,
З краю привізиши, спали наче ховрах,
Через кордон шпигів й застав густих
Прошмигнувши по застумах і зворах, —
Будив нас подзвін, телефонний гам,
А там з'являвся вже й Полковник сам...

Гей, стільки років, осеней без ліку! —
А й досі в пам'яті тривожна мить:
Ця зустріч перша з Ним! І вже ж довіку
В серцях не вмовкне нам, не одбренить
Дзвін слів рвучких і сміху... То ж велику
Громаду Друзів спогад єдинить
Про те, як з ними Він ділив в єднанні
І гріш — і хліба óкраєць останній...

Невтишним вихром пориває ж сплін,
Мете нас туга світлим, вічним слідом:
У Празі пригадають — ось ослін,
Де — Він — сідав... Ось майоріють блідо
Швайцарські Альпи, де з орлами — Він —
Снував орлині думи... Та й на Лідо
Остійському хтось в болю шепне враз:
— Це тут прольотом Він вітав нераз...

І часом вже з тих образів полону,
За пошибом і спогадів і мрій:
Живий зринає — Він! — До телефону
Ось кличе нас... І по́лапки, мерщій
Рвете за трубку! Але ж ні... Й холонуть
Серця нам знов: Та ж голос це не Твій!
Не Твій, Полковнику!... І знов над нами
Кривавий гомін зриву — в Роттердамі...

Та ж згинув Він! Ні, ні... То ж як тоді —
Сприйняти ж так не сила і сьогодні
Злощасних слів тих... То ж слова тверді,
Страшні, безщадні — наче гнів Господній...
То ж — по в'язницях — в муці молодій —
Тій зловісті — бойці запеклі й годні
Не йняли віри — й билися до ірат,
Що нових їм тортур придумав кат...

На зловість ту, що з громом навздогони
Шибну́ла Рідним Кра́єм, то ж до віч,
До горла жа́ром щось пливло... То ж дзвони
Гули тривожним гулом в тьму й у ніч
З дзвіниць усіх... Та всеж далекі гони
Лунали гомоном про близьку січ,
Про те, що — Він — не згинув! Що ось гряде
З полками наш Полковник в день багрянйй!

Як вірити ж, як жити нам з тим ось:
— Полковника немає!... То ж не чари,
Та ж згинув Він! І вже нам довелось
Іти самим... і ядом помсти й кари
Пекти серця: Щоб пекло розімклось
Над вбивцями, як день отой покари
Над травнем Роттердаму вже, коли
І — кров'ю бруки і — вогнем сплили!

Та ні! — То ж крові, то ж пожáру мало,
Щоб відплатити устокрот, ущерть
Слова оті: — Полковника не стало!
Той двадцяттретій травня! Люту смерть!
Криваву втрату нашу! — Цілим вáлом
Вогню, заліза і кривавих жертв
Вернути вже ж і сам Господь не здужа
Бойцям — Вождя, Його Дружині — Мужа!

Та ж ріки сліз не втішили б, ані
І розпачі і болю не змогли би
Її одної, що в злодарні дні,
Весь незмір горя стіснувши у глиби,
У морок серця, — як наказ — ясні
Знайшла слова, в достойності незглибні:
— Впав батько Юри... Муж загинув мій...
Ви — далі йдіть — завжди пробоем — в бій!

Та ж вирік травень той, що довгі роки —
Ридаючи, горюючи, ждучи —
Самій уже верстати їй широкі
Чужі простори... В темряві ночей
Вчуваючи і голос, сміх і кроки
Живого мов... Та й образ несучи
Останній вже: кохане — як галиччям —
Пошарпане гранатою обличчя...

Вчувайте ж нині, товариство славне,
Палючий біль той, ту́гу — що як грань! —
То ж не в Путивлі квилить Ярославна,
То ж не обмити вже кривавих ран
Обличчя того, що колись у травні
Покрив китайкою злосмертний бран!
Учуйте — і на прапорах несіть
Наказ Її: Полковників завіт!

V.

З ДАЛЕКИХ ДОРІГ

*„І простір рве і раниць
О, скільки ж то відчинених дверей
В далекий світ шляхів незнаних“.*

О. Лятуринська: Княжа емаль.

Сплелися дні й дороги мерехтливо
В мінливу понадобрійну далінь:
Ще вчора — Вія Аппія, гаї оливок,
Та й ось вже — синь Дунаю і — Берлін...
Та знаю ж я завжди: барвистим пливом
Не полонять світи моїх молінь! —
То ж всі дороги в прóсторінь незриму
Ведуть до Твого серця, не — до Риму!

Ряхтітимуть сріблóm і синню бриж
Моря зелені й облаки безкраї
І звабно буде вабити Париж
І древня Прага й римські водограї —
Та всі мандрівні зваби ті й дарі ж —
Як сон — прощэзнуть в затишнóму раї,
Де Ти над днями й ночами дітей
Схиляєшся, як янгол золотий.

Не зірвуть чари й буря не розоре
Доріг, стежок в той світ сердешний мій,
Де невсипуще, день-при-днєві, Зоре,
Ти доні й синові з казок і мрій
Наш світ розсновуєш! — у неозоре
Те трудне врем'я, як Тобі самій
Доводиться безвпину, безугаву
Снувати нить самотніх днів лукаву...

То ж речено нам нині ночі-дні
Верстати нарізно в чужому світі:
Тобі навідшибі доріг, мені —
У плéтиві рейок, дротів, як в сіті.
Немов Сольвейґ Ти завжди — з далені,
З далеких міст, що вабом перевиті —
Чекаєш гостя... І завжди, мов птах,
До Тебе серце рветься по світах...

Та всеж обоїм нам — однакі думи:
Про Рідний Край, що буря пойняла! —
Цю ж пісню тільки знаємо одну ми,
Згаряючи — як нетлі — в ній дотла
В години змарги, студені й задуми,
Як прибагаєм рідного тепла,
Як майорить нам запашна й барвиста
На острові далекім рідна пристань.

Трапляється ж колись, що разом йдем
І поспіль із дітьми в привілля щасне,
І — мов розкішний, радісний едем —
Над нами небо синє й сонце ясне,
І так багато сміху, слів і тем —
Та раптом зсутеніє все, погасне,
Померкнуть цвіти, погляди й слова:
— Та ж небо тут — не те!... Не та — трава.

І потім вже — тим пристітом днедавнім
Ізморені — німуєм, аж покіль
На Свіржу береги, луги і плавні
Не поведе за руки нас — наш біль...
Це ж так колись — Ти пам'ятаєш — в травні
Ми бігли поруч по навсонні піль,
Лишивши тан музик і пах гераній,
Як діти — на́встріч радості нежданій!

В вінку смерек нам зрине білий дім,
Далекі й раді юности світлиці,
Де нам серця розквітли молодим —
І вже у Батьком зведеній каплиці
Нам сяють свічі, та й кадильний дим
Снується, як в той вечір світлолицій
Вінчання нашого... І сміх на мить
Дітей вже наших звідти продзвенить...

Звідтіль — з навсоння того... Але ж годі!
Не сила вже... То ж гірко й боляче
Спогадувати нині щасні годи —
То ж пригад жаром серце опече
Нам виходням нераз ще в днях негоди!
Того ж пробач, що синь Твоїх очей
Затьма́рив може ось... Що сло́ва приторк
Одкрив незважно те, що в глибах скрито...

З яких же слів мережати, плести
Тобі пісні мої сьогодні, Ладо?
Котрого ж не торкнуся, заблестить
Клейнодом завороженого кладу,
Живо́цвітом розквітне — і мости
В минуле прокладе... навмань, безла́ду...
І за́вжди, за́вжди гомоном дібров,
Диханням рідних нив нам па́лить кров!

У брані їх — молимся ж, щоб ніколи
Сухозлотом не висушли вони!
Щоб в зір чужих пристрітному околі
Зцілющим чаром рідних слів луни
Цвіли серця і погляди соколи
Насліддя нашого! Щоб звав, манив
І їх той чар завжди — як нас сьогодні —
Далеким вільним дзвоном Великоднім!

Під зброї брязк, під гомін боротьби
Тобі — цей лист мій, плетиво октави,
Мережане, як рідних слів скарбі,
Промінням туги щасним, золотавим...
То ж серцю все — прості слова мольби,
Що дітям Ти проказуєш і правиш:
— „Дай, Боже, волю Україні, дай!
І нас верни до рідних в Рідний Край!“

VI.

З КОЛЯДОЮ

„Ой, забарився місяць у крузі,
Місяць у крузі, гість у дорозі“.

— Із народньої колядки.

Одбиті від порогів рідних дому,
Від рідної одірвані землі,
Заметені в чужину невідому,
Як в осінь буревійну журавлі, —
Струснімо пил чужих доріг і втому
І, зочивши зорю у зимній млі,
Сповнімся нині, Друзі, благодаром,
Далеких вечорів різдвяних чаром!

То ж різно тут прийдеться, Друзі, нам
Хвилину Свят-вечірню зустрічати:
Одним в гурті своїх... А дехто ж там
В півничній буде тугу заливати...
І може хтось такий самотній, сам
В чужі простори вийде — мов на чати —
Зорю зорити... Й будуть — чи й одні! —
Що й знать не знатимуть які це дні.

Усім Вам, всім, що вихром супротиви
Нещадно зметені в чужі кути,
Що всеж у глибах серця зберегти Ви
Забάгли вогник світлої мети,
І вірите, що дасть ще Милостивий,
Звитяжно у майбутнє перейти —
В колядку, в шелест дідуха й отави
Хотів би я сплести оці октави!

Коб тільки зваги!... То ж оце торік
В гурті одному з колядою стали —
І все вихóдило — немов хто врік —
Надірвано так якось, вбого й — далі
Порвався спів негадано, ізгірк
В нестримному мовчання інтервалі...
А там світла́ гасити почали
І згас Свят-вечір у прибо́ях мли.

Я ж важуся — забувши те й відомі
Гіркі слова, що „не співати, ні,
Пісень веселих у чужому домі“ —
Плести в колядку спогади ясні,
Скарби єдині виходня сіроми,
Про радісні, захоплені ті дні,
Коли зоря виходила над стріхи
І щасним золотом рясив горіхи

Свят-вечір по хатах... В ясні світла
Освівши очі і серця й світлиці,
Ставав він край багатого стола,
Як Батько роду — владар світлолицій.
І — проскуру діливши спроквола —
Домашнім всім підносив по частиці
Із добрим словом: Щоб нарічних Свят
Дождався кожен і щаслив й багат!

Ні, ні... Не сила нині передати,
Як в мить оту не вистачало слів,
Як очі млою крилися... Як Мати
Схилялася ураз... То ж тих років
Твердих, тривожних в кожній сливе хаті
Когось не стало: Часом лист наспів
З далекої в'язниці... Той утік в чужину...
А той — як звір — застрелений загинув...

Та вже ж у двір три радости ішли!
Їм на́встріч ясно так горіли свічі
В багатих колачах — і саявом плив
Святко́вий, світлий чар в серця й у вічі.
І, повагом засівши за столи,
Всі вірили: і ту́га й біль не вічні,
То ж нарік краще буде! Й тричі-три
Кутю метáli рясно до гори:

В узлах чужих доріг, шляхом бездомних
Бредем же ми — далекі і чужі,
І перед честнем слави Невідомих
Вояків тих, що лести ані лжі —
Вмираючи не знали, кладемо ми
Вінком — свячені́ по́риву ножі! —
Немає ж і хреста, де ізложили
Колись Їх — на Аско́льдовій Моги́лі...

То ж не забути нам!... То вже дарма...
Завжди снувати́ будем тії думи,
Невтишні ті, що плинуть нам пливма́
Від рідних нив! І в пі́шнотному тумі
Чужих мо́лінь, як слів ясних сурма
Густиме „Урбі й орбі“, із задуми
Не збудить нас, що ждем — на вольний ріг,
Щоб нас поскикував з чужих доріг!

І безперéсталь так! Щодня, щоранку —
У копальняних штольнях, як кроти
Вгризаючися в землю, чи при станку
Як чола піт ізрошує густий,
Сотаючи нераз вже доостанку
Кров серця й жил безвпину, безмети —
Одне нас тільки морить, непокоїть:
— Коб руки й силу зберегти для зброї!

Під зорями чужими — то ж одним
Тривожим Бога, молимось Яснóму:
— Щоб вволив нам ще дужим, молодим
Зустріти зриву мить недовідому! —
Щоб послі вже — хоч млу, хоч тільки дим
Уздріти дав над двóром рідним Дому —
І — в мить останню — віч померклий світ
Покрив нам вільним шумом рідних віт...

В Берліні
— в другому році еміграції —
грудень 1940. — січень 1941.

ЦЬОГО Ж АВТОРА:

- „Дорога“, поезії, В-во „Вогні“, Львів, 1929.
„Промені“, поезії, В-во „Іскра“, Львів, 1930.
„Сонети і строфи“, поезії, В-во „Студ. Шлях“, Львів, 1933.
„Пісня пісень“, переспів, В-во О. Стецишин, Львів, 1934.
„Дон Кіхот в Альказарі“, статті, В-во „Обрії“, Львів, 1938.
„Остання осінь“ поезії, В-во „Обрії“, Берлін, 1940.

30к)

1,86к.
(1986)

2970

12
11

34820

Б. ІКРАВЦІВ

ПІД
ЧУЖИМИ
ЗОРЯМИ